

ODGOJITELJI O UPORABI HRVATSKOG JEZIKA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA

Marta BATUR

Dječji vrtić Cvitić, Turanj
baturmarta07@gmail.com

UDK 373.2-057:[811.163.42:373.2]

Prethodno priopćenje

Slavica VRSALJKO

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja,
Sveučilište u Zadru, Hrvatska
slavicav@unizd.hr

Sažetak

Od rođenja se, slušajući svoje roditelje i druge ljude koje nas okružuju, usvaja zavičajni ili tzv. materinski govor. Ako se u tom periodu usvoji neki hrvatski mjesni (zavičajni, materinski) govor, polaskom u školu počinje se učiti hrvatski standardni jezik, i to samo u onom dijelu u kojem se on razlikuje od mjesnoga, zavičajnog, materinskog govora. Djeca, osim u tim okruženjima, govor usvajaju i u predškolskoj ustanovi. Naime, istraživanja pokazuju da je vrijeme koje roditelji provode s djecom u aktivnom razgovoru sve kraće, dok odgojitelji s njima provode znatno duže vremena. Stoga je važna svijest odgojitelja o poštovanju jezične kulture, u govoru i pismu. Što se tiče govora, odgojitelji bi trebali biti djeci dobar govorni uzor te stvarati kvalitetnu govornu okolinu čime će, oponašajući je, djeca stvarati vlastite jezične konstrukcije, i to na temelju iskustava i urođenih procesnih mehanizama za stvaranje govora. Postavlja se pitanje kako govori taj govorni uzor, u ovom slučaju odgojitelj. Radom se ispitalo kojim se idiomima, razgovornim jezikom „substandardnim“ ili standardnim jezikom, odgojitelji više služe u komunikaciji s djecom, kolegama, stručnom službom te roditeljima tijekom boravka u predškolskoj ustanovi. Ispitalo se poštuju li odgojitelji osnove pravopisne i gramatičke norme u pisanju dopisa, pedagoške dokumentacije, oglašavanju na oglasnoj ploči i sl. Također se ispitalo postoji li razlika s obzirom na prostor u kojem se predškolska ustanova nalazi. U istraživanju su sudjelovali odgojitelji gradskih, ruralnih i otočkih predškolskih ustanova Zadarske županije. Kao instrument prikupljanja podataka, konstruiran je upitnik online Google obrazac na poveznici koju su odgojitelji ispunjavali. Za deskriptivnu obradu podataka izračunan je postotak, a za test razlika *Man-Whitneyjev test* te *hi-kvadrat test*.

KLJUČNE RIJEČI: *hrvatski jezik, hrvatski standardni jezik, govorna okolina, govorni uzor, predškolska ustanova*

Uvod

Hrvatski jezik čine svi njegovi idiomi: standard i supstandard, narječja i žargoni. Njihovo međusobno ispreplitanje uočava se na svim razinama usvajanja i učenja jezika. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (<https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanj>) u dječjim vrtićima odgojno-obrazovni rad obavlja se na hrvatskom jeziku i latiničkom pismu, dok se hrvatski standardni jezik kao službeni jezik Republike Hrvatske sustavno uči u obrazovnim institucijama. Nerijetko se suprotno standardu stavlja razgovorni jezik koji standardolozi onda još nazivaju i „supstandardnim jezikom“, a koji je neovisan o bilo kojem mjesnom govoru, dijalektu i narječju, tj. bilo kojem idiomu iz kojih može preuzeti jezični materijal koji mu je potreban.

Standardnim se jezikom služe govornici svih hrvatskih narječja, oni čiji mjesni govori pripadaju štokavskome, čakavskom ili kajkavskom dijalekatskom sustavu. Zbog svoje je uloge u društvu poseban, a ne zbog svojih unutarjezičnih značajki jer kako navode Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005), sve što se može izraziti standardnim jezikom moglo bi se izraziti i govorom pojedinog sela, profesionalnim žargonom ili gradskim govorom. I govor pojedinog sela sadrži svoje gramatičke i leksičke zakonitosti, normu, koja je spontana i uzusna. Međutim, valja napomenuti da je standardni jezik, kako navodi Vrsaljko (2022), odmah iz drugih dijalekata, narječja, drugih slavenjskih i neslavenjskih jezika počeo preuzimati leksik koji mu je bio potreban. Neovisno o tome, u svim neformalnim situacijama pribjegavat će se komunikaciji razgovornim jezikom. Međutim, postavlja se pitanje kako se govori u institucijama, kao što su odgojne ustanove.

Jezik je, kako navodi Granić (2010), bez obzira na prostor i vrijeme istraživanja, konstantno varijabilan i ta činjenica vjerojatno otežava njegovo promatranje. Upotreba jezik – govor – osim komunikacijske funkcije ima i simboličku društvenu funkciju, no to ne znači da su baš sve distinkcije u upotrebi jezika rezultat društvenih procesa ili da se mogu objasniti društvenim fenomenima.

Kapović (2004) u proučavanju jezičnih utjecaja velikih gradova kao što su Zagreb, Split, Rijeka i Osijek navodi kako manja mjesta preuzimaju osobine dominantnoga središnjeg grada, i to uglavnom na prozodijskoj i fonološkoj razini. Naime, neki se govornici čiji organski idiomi znatnije odstupaju od standarda u nastojanju da govore standardom zapravo, poglavito na prozodijskoj i nešto manje na fonemskoj razini, ne prilagođavaju standardu nego govoru gradskog središta svoje regije misleći pritom da govore „standardnije“ iako se nerijetko tako zapravo čak još i više udaljuju od standarda. Morfološka i sintaktička razina pod manjim su utjecajem s obzirom na to da su u navedenim četirima gradova uglavnom ujednačene prema

standardnom jeziku.

Uzevši u obzir da nema govornika s jedinstvenim stilom izgovora, svatko će, ovisno o situaciji u kojoj se nalazi, pokazati društvenu diferencijaciju u svojem izgovoru. Granić (2010) također navodi kako govor jedne osobe u jednom vremenu i s jednim stilom, tj. idiolekt, samo je jedan od mnogih, jer se društvena stratifikacija izgovora mijenja za svakog govornika.

Istražujući interkulturno komuniciranje unutar govora europskih dijalekata, a na primjeru dubrovačkog govora, Domjan i Batoš (2018) navode kako hrvatska norma sve više dolazi pod utjecaj stranih jezika, najčešće engleskoga, dok s druge strane neurbani dijalekti pokušavaju naći svoje mjesto u hrvatskoj jezičnoj normi.

Pregled dosadašnjih istraživanja

Za razvoja dječjeg govora nužni su adekvatni poticaji poput dobrog govornog uzora i govorne okoline. Urođena sposobnost za govor, ali i poticajna govorna okolina, oponašanje te iskustvo nužni su kako bi se razvio kvalitetan govor. Gazdić-Alerić (2023) navodi kako je za razvoj govora u najranijoj dobi važna uloga roditelja, a onda i odgojitelja koji su djetetu u tom razdoblju najbliži i s kojima dijete komunicira. Poželjno bi bilo da odgojitelji tijekom svojega odgojno-obrazovnog rada vode računa o jezičnoj kulturi koja bi onda podrazumijevala poštovanje jezičnih normi u govoru i pismu, sveukupnost nužnih izražajnih sredstava, sposobnosti uočavanja jezičnih pogrešaka, poštovanje sugovornika i sl. Osim toga odgojiteljski posao povezuje se i sa suradnjom s roditeljima s kojima svakodnevno komuniciraju. Prema istraživanju Mavračić Miković (2019), o stavovima roditelja i odgojitelja o oblicima suradnje i partnerstva u dječjem vrtiću, obje skupine ispitanika, roditelji i odgojitelji, naglasile su da preferiraju individualni razgovor kao najadekvatniji model suradnje. Osim toga uočili su da se od modaliteta suradnje najviše prakticiraju standardni oblici komunikacije (oglasni kutići, roditeljski sastanci i dr.), dok roditelji priželjkuju modernizaciju modaliteta, i to komunikaciju društvenim mrežama, grupama i sl. Osim s roditeljima, nužna je uspješna komunikacija i sa stručnom službom (pedagozi, psiholozi, logopedi i sl.).

Iako se standardnojezična norma ne uči u odgojnim ustanovama, kao što su predškolske ustanove, odgojitelj, pored roditelja, prati, među ostalim, i djetetov leksički razvoj (usvajanje rječnika) te usvajanje gramatičkog sustava materinskog jezika, tj. ovladavanje tvorbenim pravilima, morfološkim promjenama riječi, sintaktičkim strukturama i sl. Ono usvajanjem govora u socijalnom okruženju istovremeno uči značenje (semantiku), gramatičku strukturu (sintaksu) kao i način izražavanja komu-

nikativne namjere (pragmatika ili uporaba). Pavličević-Franić (2005) se koristi terminom jednostrano normativnog djeteta predškolske dobi, odnosno djeteta koje poznaje samo svoj organski govor – L1 koje onda polaskom u odgojno-obrazovnu instituciju postaje nenormativnodvojezično (bilingvalno) ili višejezično (polilingvalna, plurilingvalna) osoba. Dijete je u tim slučajevima u predškolskoj ustanovi izloženo različitim idiomima. Usvajanjem govorne komunikacije, prema Stančić i Ljubešić (1994), dolazi do procesa urastanja u kulturu kojoj pojedinac pripada, a nakon što je usvojilo osnove materinskog jezika predškolskom djetetu govor služi i kao nadopuna situacije (tzv. implicitan govor).

Metodologija istraživanja

Istraživanjem će se utvrditi načini uporabe hrvatskog jezika odgojitelja u predškolskim ustanovama u različitim govornim situacijama, i to prije svega u komunikaciji s djecom svojih skupina, kolegama, stručnim suradnicima te roditeljima. Provodilo se *online* upitnikom (sadržavao je 29 pitanja) u okviru *Google* obrasca koji je ispunilo 107 odgojitelja, a tražili su se opći podatci, i to: spol, razina stručne spreme, mjesto preškolske ustanove, selo i otok kao ruralni prostor te grad kao urbani. Ostala pitanja sadržavala su procjenu svjesnosti poznavanja standardnojezičnih pravila, važnost njihove primjene u komunikaciji s djecom, roditeljima, stručnom službom te primjena u pisanju pedagoške dokumentacije, na oglasnoj ploči, pisanju dopisa i sl. Također se nastojalo ispitati koriste li odgojitelji normativnim priručnicima kao što su gramatike, pravopisi i rječnici u pisanju spomenutih tekstova, vode li računa o primjeni konkretnih pravopisnih i gramatičkih pravila u pisanju te na kraju koriste li se razgovornim (substandardnim idiomom) ili standardnim jezikom u komunikaciji s djecom, stručnom službom, ostalim kolegicama te u razgovoru s roditeljima. Upitnik je u potpunosti bio anonim i dobrovoljan te su ispitanici u bilo kojem trenutku mogli odustati. Sudionici istraživanja ispunjavali su anketu u prosincu 2021. Za deskriptivnu obradu podataka izračunan je postotak, a za test razlika *Man-Whitneyjev test* i *hi-kvadrat test*.

Ciljevi i problemi

Kao što se i naznačilo, poželjno bi bilo da odgojitelji u svojem radu u predškolskim ustanovama vode računa o jezičnoj kulturi, odnosno da poštuju jezične norme u govoru i pismu. Ujedno je to bio primarni cilj rada, utvrditi načine uporabe hrvatskog

jezika odgojitelja u predškolskim ustanovama, u različitim komunikacijskim situacijama (u govornim situacijama kao što je komunikacija s djecom, kolegama, stručnom službom i na kraju s roditeljima, te u pisanju dopisa, pedagoške dokumentacije, oglašavanja na oglasnoj ploči i sl.), kojim se idiomima više služe u komunikaciji, razgovornim jezikom „substandardnim“ ili standardnim jezikom. Naime, hrvatski se standardni jezik uči u formalnom obrazovanju, prije svega u školama, dok se hrvatski jezik usvaja i u svakodnevnim, neformalnim situacijama čime poprima jezične oblike okoline u kojoj se komunikacija odvija. Time pojam hrvatskog jezika shvaćamo šire od pojma standardnog jezika. Prema tome hrvatski jezik onda, među ostalim, obuhvaća hrvatski standardni jezik, narječja hrvatskog jezika te sve gradske govore (razgovorni jezik, žargone, tajne jezike).

Kao što se naznačilo, istraživanje je provedeno 2021. godine. Za potrebe navedenog istraživanja rabila se metoda anketiranja. Kao instrument prikupljanja podataka konstruiran je upitnik za odgojitelje koji rade u predškolskim ustanovama Zadarske županije (urbani i ruralni djelovi). Anketa se provela *online* Google obrascem koji su odgojitelji ispunjavali poveznicom.

Analogno tomu postavljene su i glavne hipoteze: 1) Pretpostavlja se da će odgojitelji koji rade u predškolskim ustanovama u urbanom prostoru imati pozitivnije stavove prema poštovanju jezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom u odnosu na odgojitelje koji rade u ruralnim prostorima (otok, selo); 2) Pretpostavlja se da će odgojitelji u urbanim prostorima imati pozitivnije stavove prema primjeni pravopisnih i gramatičkih pravila u odnosu na ruralne prostore; 3) Pretpostavlja se da će sudionici istraživanja više komunicirati standardnim jezikom u urbanim prostorima u odnosu na ruralne prostore u kojima se više koriste razgovornim jezikom.

Rezultati i rasprava

Prvi problem istraživanja bio je utvrditi stav prema važnosti standardnojezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom između odgojitelje koji rade u urbanom prostoru u odnosu na one koji rade u ruralnim prostorima (otok, selo). Drugi problem istraživanja odnosio se na ispitavanje stavova prema primjeni pravopisnih i gramatičkih pravila odgojiteljica koje rade u urbanom prostoru u odnosu na one koji rade u ruralnim prostorima. I na kraju treći problem odnosio se na komunikaciju standardnim ili razgovornim jezikom u odnosu ruralno/urbano.

TABLICA 1. Postotak odgovora na prvu skupinu pitanja koja su se odnosila na važnost standardnojezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom – ruralni; N = 19

PITANJA	1	2	3	4	5
Poznavanje hrv. stan jezika i njegova pravilna uporaba važni su za uspješno sporazumijevanje	0	1.14	5.68	17.05	76.14
Poznavanje hrv. stand. jezika i njegova pravilna uporaba važni su za rad s djecom	0	0	4.55	17.05	78.41
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s djecom	0	0	3.41	18.18	78.41
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s roditeljima	0	0	2.27	15.91	81.82
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s odgojiteljima	2.27	0	17.05	44.32	36.36
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja pedagoške dok.	0	0	4.55	14.77	80.68
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja dopisa, e-poruka	0	0	0	6.82	93.18
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja obavijesti na oglasnoj ploči ili kutiću za rod.	0	0	0	3.41	96.59

TABLICA 2. Postotak odgovora na prvu skupinu pitanja koja su se odnosila na važnost standardnojezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom – urbani; N = 88

PITANJA	1	2	3	4	5
Poznavanje hrv. stan jezika i njegova pravilna uporaba važni su za uspješno sporazumijevanje	0	5.26	0	36.84	57.89
Poznavanje hrv. stand. jezika i njegova pravilna uporaba važni su za rad s djecom	0	5.26	0	42.11	52.63
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s djecom.	0	0	21.05	36.84	42.11
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s roditeljima	0	0	0	52.63	47.37
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj kom. s odgojiteljima	0	5.26	26.32	57.89	10.53
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja pedagoške dok.	0	0	0	21.05	78.95
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja dopisa, e-poruka	0	0	0	26.32	73.68
Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja obavijesti na oglasnoj ploči ili kutiú za rod.	0	0	0	10.53	89.47

U Tablici 1 prikazana je postotak odgovora na prvu skupinu pitanja koja su se odnosila na važnost standardnojezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom ispitanika (N = 19) s ruralnih područja Zadarske županije koji rade u predškolskim ustanovama.

S druge strane, u Tablici 2 prikazan je postotak odgovora na prvu skupinu pitanja koja su se odnosila na važnost standardnojezične norme u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom ispitanika (N = 88) iz Zadra koji rade u predškolskim ustanovama. U objema tablicama 1 označava nimalo važno, a 5 iznimno važno.

Rezultati pokazuju da odgojiteljice urbanog prostora većinom, njih 57,89 %, smatraju

iznimno važnom pravilnu uporabu hrvatskoga standardnog jezika za uspješno sporazumijevanje, tek manji postotak, njih 5,26 %, ne smatra toliko važnim. Visoki postotak, njih 52,63 %, smatra iznimno važnim poznavanje hrvatskoga standardnog jezika i njegove pravilne uporabe za rad s djecom te njih 42,11 % samo važnim. Nadalje, na niz pitanja koja su se odnosila na posvećivanje važnosti jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s djecom, roditeljima i s ostalim odgojiteljima, 42,11 % smatra važnim u komunikaciji s djecom, a najveći postotak, njih 57,89 %, u komunikaciji s odgojiteljima. Također, njih 78,68 %, smatra iznimno važnim posvećivanje jezične pravilnosti tijekom pisanja pedagoške dokumentacije, njih 73,68 %, tijekom pisanja dopisa, e-poruka, a najveći postotak, njih 89,47 % smatra iznimno važnim posvećivanje pozornosti jezičnoj pravilnosti tijekom pisanja na oglasnoj ploči ili kutiću za roditelje. U literaturi (npr. Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005) pronalazimo kako norma, sama po sebi, određuje pravilnost jezičnih jedinica u standardnom jeziku i pravilnost jezičnih jedinica u kojem od funkcionalnih stilova standardnog jezika. Autorice Frančić i Petrović (2013) također nastoje osvijestiti važnost prepoznavanja situacija koje zahtijevaju poštovanje standardnojezičnih normi te ističu da, iako o jeziku svi sve znaju, nepismenost se i jezična nekultura susreću na svakom koraku. Gazdić-Alerić (2023) navodi kako razloge jezičnoj nekulturi vidi u nepostojanju sustavnog poticanja i stjecanja jezične kulture, nadalje razlozi nedovoljnog praćenja, proučavanja, istraživanja i sl. mogu se tražiti na društveno-sociološkoj te na individualnoj razini.

Prva hipoteza odnosila se na pretpostavku da će odgojitelji koji rade u predškolskim ustanovama u urbanom području više pažnje posvećivati jezičnoj normativnosti u komunikaciji u odnosu na odgojitelje koji rade u ruralnim prostorima (otok, selo). Kako bismo testirali značajnost razlike u pridavanju važnosti standardnojezičnoj normi u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom s obzirom na područje (ruralno/urbano), provedeni su Mann-Whitneyjevi testovi (Tablica 3). Uočeno je kako su u varijablama *Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s djecom*, *Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s roditeljima* i *Koliko pažnje posvećujete jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s odgojiteljima i ostalim zaposlenicima*, ispitanice s urbanih područja dale značajno pozitivnije odgovore. To bi značilo da one značajno više pažnje posvećuju jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s djecom, roditeljima i odgojiteljima od ispitanica s ruralnih područja. Time se potvrdila prva hipoteza. Naime, ruralni i urbani prostori mjesta su na kojima se odvijaju različite vrste razgovora, kako se navodi u radu Bešić, Tokić (2011), slušajući razgovor u gradu, učit će se kako se u komunikaciji među govornicima spominju institucije, vrijeme, prostor, raspored kretanja i razne vrste društvenih odnosa, važne za život u gradu u usporedbi s razgovorima na selu gdje se razgovori bitno razlikuju. Naime, razgovor na selu neće nužno sadržavati elemente koji su predmet razgovora dvaju gradskih govornika. Analogno tomu predškolske

TABLICA 3. Testiranje statističke značajnosti razlika s Man-Whitneyjevim testom u pridavanju važnosti standardnojezičnoj normi u komunikaciji s djecom, roditeljima i stručnom službom – ruralna područja (otok, selo) u odnosu na urbana (grad)

	URBAN MED/ QR	RURA L MED/ QR	Rank Sum Group 1	Rank Sum Group 2	u	z	P
POZNAVANJE HRV. STAN. JEZIKA I NJEGOVA PRAVILNA UPORABA VAŽNI SU ZA USPIJEŠNO SPORAZUMIJEVANJE	5.00/0,00	5.00/1,00	4893.50	884.50	694.50	1.149	0.25
POZNAVANJE HRV. STAND. JEZIKA I NJEGOVA PRAVILNA UPORABA VAŽNI SU ZA RAD S DJECOM	5.00/0,00	5.00/1,00	4961.00	817.00	627.00	1.70	0.09
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI U USMENOJ KOM. S DJECOM	5.00/0,00	4.00/1,00	5077.00	701.00	511.00	2.65	0.01*
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI U USMENOJ KOM. S RODITELJIMA	5.00/0,00	4.00/1,00	5030.00	748.00	558.00	2.26	0.02*
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI U USMENOJ KOM. S ODGOJITELJIMA	4.00/1,00	4.00/1,00	4993.00	785.00	595.00	1.96	0.05*
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI TIJEKOM PISANJA PEDAGOŠKE DOK.	5.00/0,00	5.00/0,00	4758.50	1019.50	829.50	0.05	0.96
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI TIJEKOM PISANJA DOPISA, E-PORUKA	5.00/0,00	5.00/1,00	4915.00	863.00	673.00	1.32	0.19
KOLIKO PAŽNJE POSVEĆUJETE JEZIČNOJ PRAVILNOSTI TIJEKOM PISANJA OBAVIJESTI NA OGLASNOJ PLOČI ILI KUTIĆU ZA ROD.	5.00/0,00	5.00/0,00	4811.50	966.50	776.50	0.48	0.63

ustanove u gradu mjesta su visoke frekventnosti djece, njihovih roditelja, zaposlenika čime se teže ostvaruje opuštenija komunikacija te time i ona postaje znatno drukčija od one koja se odvija u ruralnim sredinama s manjim brojem djece, roditeljima koji se uglavnom poznaju, nerijetko i privatno s odgojiteljima i sl.

Kekez (2018) u proučavanju hrvatskih gradskih govora na primjeru pulskog govora navodi kako sve ono što pripada gradskim govorima (od razgovornih jezika do slenga, žargona, argoa i šatrovačkoga), čimbenici s kojima su gradski govori povezani: razgovorni jezik, standardni jezik, interdijalekti, dijalekti ili organski govori odnosno način na koji funkcioniraju gradski govori u odnosu na dijalekt područja kojem pripadaju, utječu na standardni jezik. I u proučavanju zadarskoga urbanog govora (Marković, 2012; Vrsaljko, 2015) navodi se kako općedalmatinski razgovorni jezik u svojoj zadarskoj realizaciji i dalje postoji, novoštokavski iz zaleđa i obrazovni modeli utječu na govornike koji se sve više približavaju štokavskim odnosno standardnojezičnim modelima.

TABLICA 4. Prikaz statistički značajne razlike na pitanje Rabite li neke od normativnih priručnika pri pisanju pedagoške dokumentacije (hi-kvadrat test)

	χ^2	p
gramatika	1.72	0.19
rječnik	0.00	0.95
pravopis	0.91	0.34

Pri testiranju značajnosti (hi-kvadrat test) u rabljenju gramatike, pravopisa i rječnika u odnosu ruralno i urbano nije uočena statistički značajna razlika, što znači da ispitanice podjednako konzultiraju normativne priručnike. O spremnosti na ovladavanje hrvatskim standardnim jezikom s obzirom na prirodu zanimanju odgojitelji pokazuju već i kao studenti predškolskog odgoja. Naime, u istraživanju među studentima kroatistike, razredne nastave i predškolskog odgoja Gazdić-Alerić i Alerić (2009) o pozitivnom stavu prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjetu njegova uspješnog ovladavanja, navode, među ostalim, kako prosječno najvišu spremnost na ovladavanje hrvatskim standardnim jezikom pokazuju studenti hrvatskog jezika, zatim studenti razredne nastave i na kraju studenti predškolskog odgoja.

TABLICA 5. Prikaz rezultata o pridavanju važnosti konkretnim pravopisnim i gramatičkim pravilima – (hi-kvadrat test)

	χ^2	p
pravopisna pravila	1.45	0.23
gramatička pravila	0.45	0.50

U Tablici 5 prikazani su rezultati testiranja statistički značajne razlike (hi-kvadrat test) u pridavanju važnosti konkretnim pravopisnim pravilima (pisanje velikog i malog slova, alternacije ije/je/i, uporaba glasova č i ć, uporaba razgodaka) i gramatičkim pravilima (npr. pravilnoj uporabi glagolskih lica, prijedloga s/sa i sl.) u odnosu ispitanika urbanoga prema ruralnom prostoru. Naime, druga hipoteza odnosila se na pretpostavku da će odgojitelji u urbanim prostorima više važnosti posvećivati primjeni pravopisnih i gramatičkih pravila u odnosu na ruralne prostore te je ovim potvrđeno da nema statistički značajne razlike, što bi značilo da podjednako vode računa o navedenim pravilima ispitanici urbanog i ruralnog prostora. Pravopisna i gramatička pravila na koja se upućivalo odnose se na ona pravila koja se uobičajeno griješe. Naime, Radojčić (2011) provela je analizu pisanih radova odgojitelja pripravnika na stručnim ispitima te uočila da se uglavnom griješi u pisanju glasova č i ć, alternacijama ije/je, i to osobito u pisanju: dijete, djeteta, dječji, djetetov; zahtijevati, zahtjevan, zahtjev; primjeniti, primjena, promijeniti, promjena. Također je zabilježila velik broj grešaka u pisanju velikog i malog početnog slova, i to u pisanju naziva dokumenata, ustanova, vlastitih imena. Od gramatičkih grešaka, u svojem je istraživanju zabilježila sljedeće pogreške: uporabu futura drugog (ili prezenta svršenog glagola), npr. *Ako ću imati vremena, onda ću doći* umjesto *Ako budem imao vremena, onda ću doći*. Također su se zabilježile greške u uporabi futura prvog (kod glagola koji završavaju na -ti krajnje se -i iz infinitivnog završetka gubi kad se glagol nađe ispred glagolske enklitike, npr. *gledati ću, slušati ću* umjesto *gledat ću, slušat ću* itd.

TABLICA 6. Prikaz razlika uporabe razgovornog i standardnog jezika u komunikaciji s djecom, odgojiteljima, stručnim suradnicima te roditeljima – (hi-kvadrat test)

	χ^2	P
U KOMUNIKACIJI S DJECOM	8.26	0.00

Treća hipoteza odnosila se na pretpostavku da će sudionici istraživanja više komunicirati standardnim jezikom u urbanim prostorima u odnosu na ruralne prostore u kojima se više koriste razgovornim jezikom. Time se, dakle, potvrdila teza da odgojitelji u gradu u razgovoru s djecom uglavnom rabe standardni jezik u odnosu na odgojitelje na selima i na otocima koji u razgovoru s djecom rabe razgovorni jezik. Ova se hipoteza može odnositi i na generalnu postavku ovog rada i upućivanje na razliku u komunikaciji prije svega s djecom urbanog prostora u čijim predškolskim ustanovama boravi veći broj djece u odnosu na predškolske ustanove otoka i sela te se roditelji i odgojitelji nerijetko poznaju te time pribjegavaju komunikaciji razgovornim jezikom. Naime, još u počecima proučavanja odnosa standardnog i razgovornog jezika Brozović (1970) govori o urbanoj realizaciji jer je nositelj razgovornog jezika ponajviše gradsko stanovništvo, ali i poneko seosko stanovništvo koje se ne razlikuje od gradskoga.

Zaključak

Dijete usvajanjem govora u socijalnom okruženju istovremeno uči značenje (semantiku), gramatičku strukturu (sintaksu) kao i način izražavanja komunikativne namjere (pragmatika ili uporaba). Stoga se radom nastojalo utvrditi načine uporabe hrvatskog jezika odgojitelja u predškolskim ustanovama u različitim komunikacijskim situacijama (u govornim situacijama kao što je komunikacija s djecom, kolegama, stručnom službom i na kraju s roditeljima, te u pisanju dopisa, pedagoške dokumentacije, oglašavanja na oglasnoj ploči i sl.). Radom se također nastojalo utvrditi kojim se idiomima odgojitelji više služe u komunikaciji, razgovornim jezikom „substandardnim“ ili standardnim jezikom. Istraživanje je provedeno među odgojiteljicama u Zadarskoj županiji, i to u Zadru kao urbanom prostoru te na otocima i selima kao ruralnim prostorima. Nakon postavljenih hipoteza utvrđeno je da odgojiteljice u urbanim prostorima značajno više pažnje posvećuju jezičnoj pravilnosti u usmenoj komunikaciji s djecom, roditeljima i odgojiteljima od ispitanica s ruralnih područja čime se potvrdila prva hipoteza.

Pri testiranju značajnosti u razlikovanju gramatike, pravopisa i rječnika u odnosu ruralno i urbano, nije uočena statistički značajna razlika, što znači da ispitanice podjednako konzultiraju normativne priručnike (gramatika, rječnik, pravopis).

Naime, druga hipoteza odnosila se na pretpostavku da će odgojitelji u urbanim prostorima više važnosti posvećivati primjeni pravopisnih i gramatičkih pravila u odnosu na ruralne prostore te je ovim potvrđeno da nema statistički značajne razlike, što bi značilo da podjednako vode računa o navedenim pravilima ispitanici urbanog i ruralnog prostora.

Treća hipoteza odnosila se na pretpostavku da će sudionici istraživanja više komunicirati standardnim jezikom u urbanim prostorima u odnosu na ruralne prostore u kojima se više koriste razgovornim jezikom. Time se, dakle, potvrdila teza da odgojitelji u gradu u razgovoru s djecom uglavnom rabe standardni jezik u odnosu na odgojitelje na selima i na otocima koji u razgovoru s djecom rabe razgovorni jezik. Može se zaključiti da odgojiteljice, načelno, neovisno o tome na kojem prostoru radile, vode računa o jezičnoj pravilnosti što je i nužno s obzirom na to da se od njih očekuju da budu jezični uzori svojih odgojnih skupina.

LITERATURA

- BEŠIĆ, A. i TOKIĆ, I. (2011). Urbani idiom s osvrtom na ruralni. (pristupljeno 12. prosinca 2023.) <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=700575>
- BROZOVIĆ, D. (1970). *Standardni jezik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- FRANČIĆ, A., HUDEČEK, L. i MIHALJEVIĆ, M. (2005). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- FRANČIĆ, A., PETROVIĆ, B. (2013). *Hrvatski jezik i jezična kultura*. Zaprješić: Visoka škola za poslovanje i upravljanje Baltazar Adam Krčelić.
- GAZDIĆ-ALERIĆ, T. i ALERIĆ, M. (2009). Pozitivan stav prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijeg ovladavanja, *Lahor*, 7 (1), 5–23.
- GAZDIĆ-ALERIĆ, T. (2023). *Hrvatski između nas*. Zagreb: Školska knjiga.
- KAPOVIĆ, M. (2004). Jezični utjecaji velikih gradova. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30 (1), 97–105.
- KEKEZ, S. (2018). *Hrvatski gradski govori s osvrtom na pulski govor*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, 230. str.
- MARKOVIĆ, I. (2012). Jezični utjecaji i promjene u suvremenom govoru Zadra. *Croatica et Slavica Iadertina*, 8 (2), 313–335.
- MAVROVIĆ MIKOVIĆ, I. (2019). Stavovi roditelja i odgojitelja o oblicima suradnje i partnerstva u dječjem vrtiću. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3 (3), 69–84.
- PAVLIČEVIĆ-FRANIĆ, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
- RADOJČIĆ, T. (2011). Jezična kompetencija. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (64), 16–17. (pristupljeno 15. prosinca 2023.) <https://hrcak.srce.hr/clanak/183590>
- STANČIĆ, V. i LJUBEŠIĆ, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- TEŽAK, S. i BABIĆ, S. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- VRSALJKO, S. (2015). O suvremenom zadarskom govoru. *Filologija*, 64, 137–145.
- VRSALJKO, S. (2022). *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. (pristupljeno 16. studenoga 2023.) <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>.

PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVE ON THE USE OF CROATIAN LANGUAGE IN PRESCHOOLS

Abstract

From birth, we adopt the regional or so-called maternal speech by listening to our parents and other people around us. If a Croatian local (regional, maternal) dialect is adopted in early stages, when a child starts school, they begin to learn the standard Croatian language, but only in those segments where it differs from the local, regional, maternal speech. Apart from these environments, children also acquire speech in preschool institutions. Research shows that the time parents spend actively conversing with their children is decreasing, while preschool teachers spend significantly more time with them. It is therefore especially important that preschool teachers be aware that language culture should be respected, both in speech and in writing. In terms of speech, teachers should be good speech role models for children and create a high-level speech environment, enabling children to create their own linguistic constructs by imitating them on the basis of their own experiences and innate speech creation mechanisms. The question arises as to how this speech role model, in this case, the preschool teacher, communicates. The study examines which idioms - colloquial "substandard" or standard language - teachers predominantly use when communicating with children, colleagues, administrative staff, and parents in preschool institutions. The study investigates whether teachers adhere to the basic spelling and grammatical norms in written communication, pedagogical documentation, notes on bulletin boards, and similar. Additionally, the study explores whether there are differences in view of the location of the preschool institution. Preschool teachers from urban, rural, and insular preschool institutions in the Zadar County were included in the study. The research data was collected by using a Google Form online questionnaire.

KEYWORDS: *Croatian language, Croatian standard language, speech environment, speech role model, preschool*